

Kuhmon muuttoliikkeen kehitys 1959—84

ELLI KARJALAINEN

Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos, Kainuun yksikkö

Karjalainen, Elli (1987). Kuhmon muuttoliikkeen kehitys 1959—84 (Development of migration in Kuhmo 1959—84). Terra 99: 3, pp. 166—179.

Strength of migration, areal direction and characteristics of migrants has been examined. Study material has been gathered from moving announcements and census lists (16 746 migrants). At the turn of the 1960's nearly all remote villages lost young people to the central village. The central village lost population in out-migration, with migration directed towards adjacent and distant areas. Ten years later vigorous out-migration was directed towards South-Finland and Sweden.

Another migration wave has appeared in 1984 directed especially towards Uusimaa county. Migration from the countryside to the locality has continued. On the other hand migration from the locality to the countryside has doubled from 1982 to 1984. It is also essential to notice the doubling of aged people in migration from the countryside to the locality from the period of 1978—82 to 1984. As regards their characteristics in general, however, the migrants have been young, unmarried women, who have migrated alone. Unemployment in out-migration and the life cycles in migration within Kuhmo have had an importance.

Elli Karjalainen. Research Institute of Northern Finland, University of Oulu, Kauppakatu 25 A, SF-87100 Kajaani, Finland.

Voimakas muuttoliike on ollut huomattava tekijä yhteiskunnan rakennemuutoksessa, jolloin sen vaikutukset ovat ilmenneet lähinnä väestön alueellisessa sijoittumisessa ja rakenteessa. Maasamme tapahtunut kansainvälisesti katsoen nopea elinkeinorakenteen muutos ja siihen liittyvä kaupungistuminen ovat olleet merkittävät muuttoliikkeen voimakkuuteen vaikuttaneet tekijät. Kaupunkielinkeinot ovat lisänneet osuuttaan tuotannon jatkuvasti kasvaessa. Samanaikaisesti maa- ja metsätaloudessa tapahtunut rationalisointi ja tehostuminen ovat vähentäneet työvoiman tarvetta. Kehitys on ilmennyt myös sivuan-siomahdollisuuksien heikentymisenä. Muuttoliik-keeseen ovat vaikuttaneet myös paikalliset olo-suhteet. Niillä tarkoitetaan elinympäristön ohella palvelutasoa, yhteyksiä ja sosiaalisia kontakteja sekä ympäristön yleistä arvo- ja asenneilmapii-riä (ks. Jussila & Luusua-Korhonen 1980).

Tässä artikkelissa selvitetään Kuhmon muut-toliikkeen kehitystä vuodesta 1959 vuoteen 1984. Tarkastelun kohteina ovat muuton voimakkuus, alueellinen suuntautuminen ja muuttaneiden ominaisuudet sekä muuttoliikkeen vaikutukset Kuhmon alueelliseen väestönkehitykseen. Eräänä keskeisenä tehtävänä on tarkastella muutto-liikkeen kehitystä Kuhmon maaseudun osalta

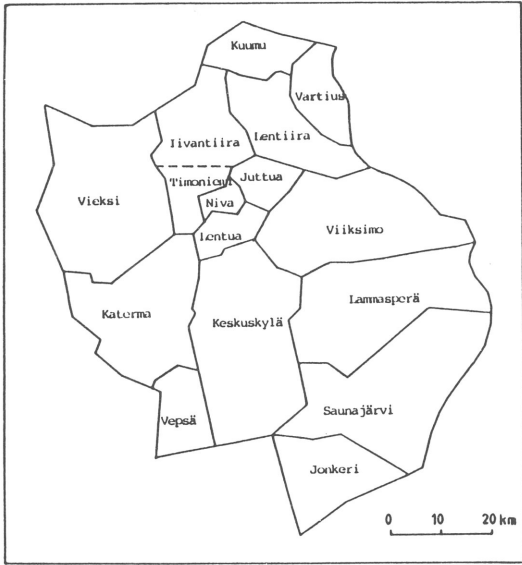
seuraavan laaja-alaisen tutkimusongelman poh-jalta ja selvittää sen paikkansapitävyys:

1. 1950-luvun lopussa ja 1960-luvun alussa maaseudulta (syrjäkyliltä) muuttaneet ovat olleet etupäässä nuoria henkilöitä, joiden muuton koh-dealue on ollut oman kunnan keskustaajama tai muu sitä voimakkaampi lähellä sijaitseva kunta-tai kaupunkikeskus.

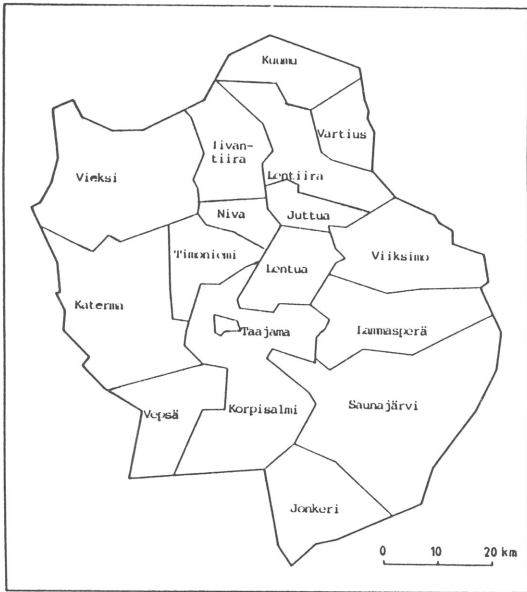
2. 1960/1970-lukujen vaihteessa muuttajat ovat olleet edelleen maaseudun (syrjäkylien) nuorta, parhaassa työiässä olevaa väestöno-saa, mutta muutto on suuntautunut etäisemmille alueille, kuten Etelä-Suomen suuriin keskuksiin ja myös Ruotsiin.

3. Muuttoliikkeen vaikutus maaseudun väestö-rakenteeseen on merkinnyt sitä, että jäljelle ovat jääneet useimmissa tapauksissa vanhat ikäluokat. Tällöin poismuutto maaseudulta koskettaa nykyään vanhoja ihmisiä, jolloin muuttoliike suun-tautuu etupäässä oman kunnan keskustaaja-maan.

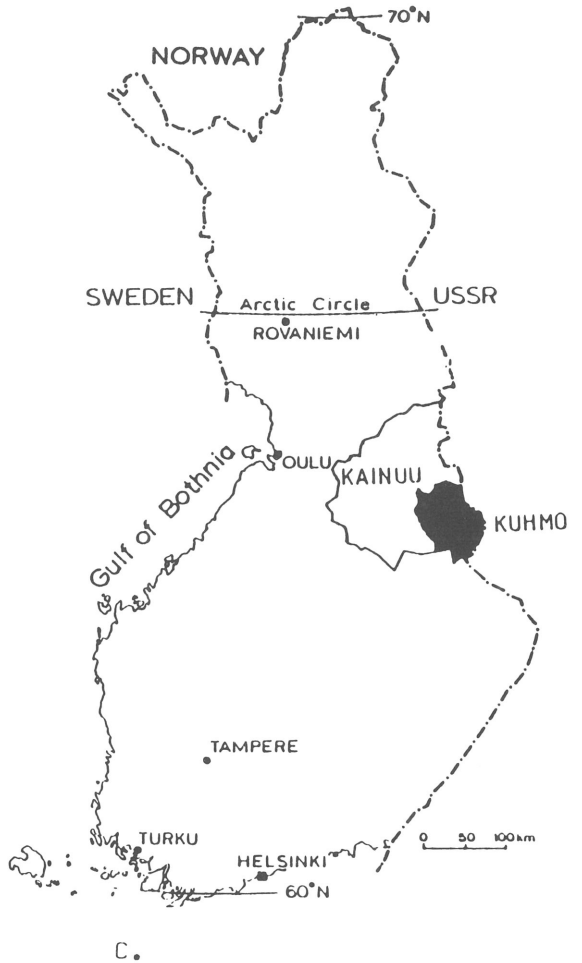
Tutkimusongelman asettelu pohjautuu havain-toihin Kuhmon väestörakenteen muutoksista. Li-säksi oletukset muuton alueellisesta suuntautu-misesta perustuvat kunnassa tapahtuneeseen voi-makkaaseen väestön keskittymiseen. Tutkimus-tehtävän asettelun pohjana ovat myös aikaisem-

A.

B.

C.

Kuva 1. Tutkimusalue. A = Kuhmon maarekisterikyläjako. B = Kuhmon maarekisterikyläjako mukautettuna koulupiirittäiseen aluejakoon. C = Kuhmon sijainti Suomessa.

Fig. 1. The study area. A = The division of land register villages in Kuhmo. B = The division of land register villages accommodated to the division of school districts in Kuhmo. C = The situation of Kuhmo in Finland.

min tehdyt, aihepiiriin liittyvät tutkimukset ja selvitykset (esim. Naukkarinen 1969, 1981; Tauriainen & Koivula 1973; Myrskylä 1978; Komitean-

mietintö 1983). Artikkelissa käsitellään myös eräitä keskeisiä tekijöitä, joilla on ollut vaikutusta Kuhmon muuttoliikkeeseen. Lopuksi esitetään

dynaaminen mallirakennelma, jossa muuttoliikkeen kehityksessä ilmeneviä piirteitä yhdistetään yleiseen kehitykseen.

Tutkimuksen perusmateriaalina ovat muuttoliiketiedot. Tiedot pysyvästi muuttaneista henkilöistä on kerätty muuttoilmoituksista ja henkikirjoista. Tarkasteluvuosiksi on valittu vuodet 1959—60, 1963, 1969—70, 1978—82 ja 1984, joilta on kerätty tiedot erikseen kuntaan- ja kunnastamutosta sekä kunnan sisäisestä muutosta. Tutkimusvuodet on pyritty valitsemaan mahdollisimman monipuolisesti kuvaamaan viimeisten vuosikymmenien aikana tapahtunutta yhteiskunnan rakennemuutosta muuttoliikkeen valossa.

Muuttaneet on paikallistettu maarekisterikylätasolle. Tutkimustuloksia on tarkasteltu pääosin laajempien alueyksiköiden, keskuskylän ja syrjäkylän, suhteen. Viime vuosien tilannetta on tarkasteltu taajama—maaseutu-ulottuvuuden mukaan monipuolisen tutkimusaineiston takia (ks. kuva 1). Kunnan sisäisen muuton tarkastelussa on painotettu erityisesti maarekisterikylän välisiä muuttoja, eikä niinkään maarekisterikylän sisäistä muuttoa. Muuttoaineiston kokonaismäärä on ollut 16 746 muuttajaa.

Kuhmon väestö- ja elinkeinorakenteen kehitys

Kuhmon alueellista väestönkehitystä on leimannut voimakas keskittyminen. Kun vuonna 1960 yli 80 % kuhmolaisista asui maaseudulla,

niin 1984 vastaava osuus oli enää alle 50 %. Kehitys ilmenee myös kuvasta 2, jossa väestön alueellista sijoittumista tarkastellaan kumulatiivisten karttojen ja Lorenz-diagrammien avulla. Taajaman osuus kokonaisväkiluvusta on kasvanut 30 %:sta 50 %:iin vuosien 1970—1980 välisenä aikana. Tutkittaessa väestön keskittymistä suhteessa etäisyyteen kuntakeskuksesta nähdään, että väestö on sijoittunut valtaosaltaan kuntakeskuksen läheisyyteen.

Lasten osuus väestöstä on vähentynyt varsin voimakkaasti Kuhmon maaseudulla vuodesta 1960 vuoteen 1984 (kuva 3). Merkillepantavaa on sen sijaan vanhempien ikäluokkien osuuksien kasvu maaseudun väestörakenteessa. Yli 64-vuotiaiden osuus on kaksinkertaistunut. Pitkällä aikavälillä yli 64-vuotiaiden absoluuttinen määrä on pysynyt kuitenkin lähes muuttumattomana. Taajaman väestörakenteen kehitys vastaa pääpiirteissään maaseudun kehitystä: 64 vuotta täytäneiden määrä on peräti kahdeksankertaistunut ja suhteellinen osuus lähes kolminkertaistunut vuodesta 1960 vuoteen 1984. Lisäksi lasten ja nuorten määrä on merkittävästi lisääntynyt huolimatta suhteellisen osuuden pienenemisestä.

Mielenkiintoista on vielä verrata 15—24-vuotiaiden osuuden kehitystä, koska tämän ikäiset luokitellaan muuttoaktiiviseksi ryhmäksi. Maaseudulla ikäryhmän määrä on pudonnut lähes puoleen, kun taas sen suhteellinen osuus on pysynyt lähes muuttumattomana vuodesta 1960 vuoteen 1984. Sen sijaan taajamassa ikäryhmän väestömäärä on lähes kolminkertaistunut vastaavana aikana.

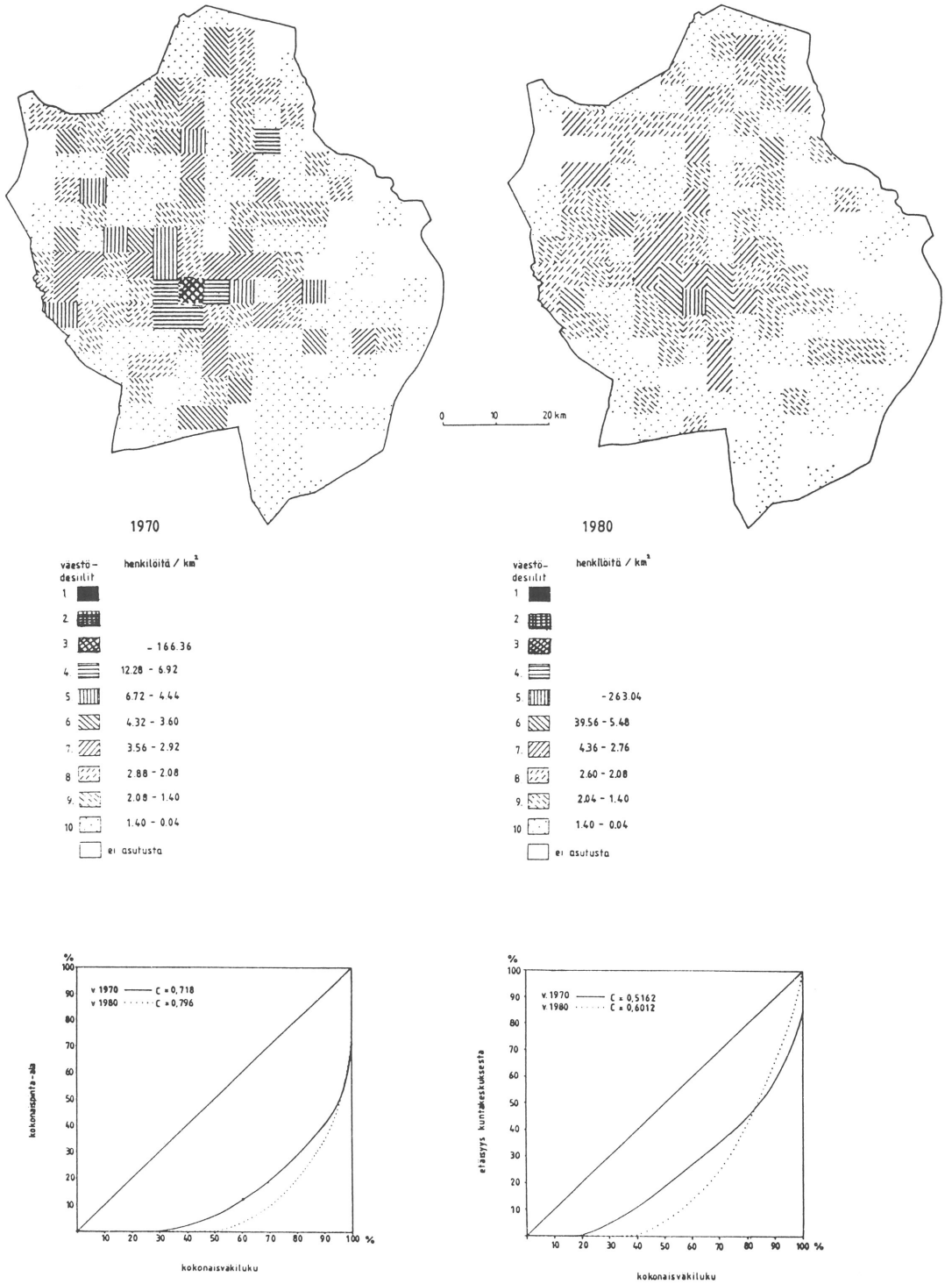
Taulukko 1. Kuhmon ammatissa toimiva väestö erikseen koko kunnan ja maaseudun osalta vuosina 1960, 1970, 1975 ja 1980 (Lähteet: Kuntasuunnittelutoimikunta 1980: 17, Kuntasuunnittelutoimikunta 1982: 4).

Table 1. The economically active population of Kuhmo and its countryside in 1960, 1970, 1975 and 1980 (Sources: Kuntasuunnittelutoimikunta 1980: 17, Kuntasuunnittelutoimikunta 1982:4).

(1) occupational groups; (2) municipality; (3) countryside; (4) agriculture and forestry; (5) industry; (6) construction; (7) services; (8) occupation unknown; (9) total economically active population; (10) number.

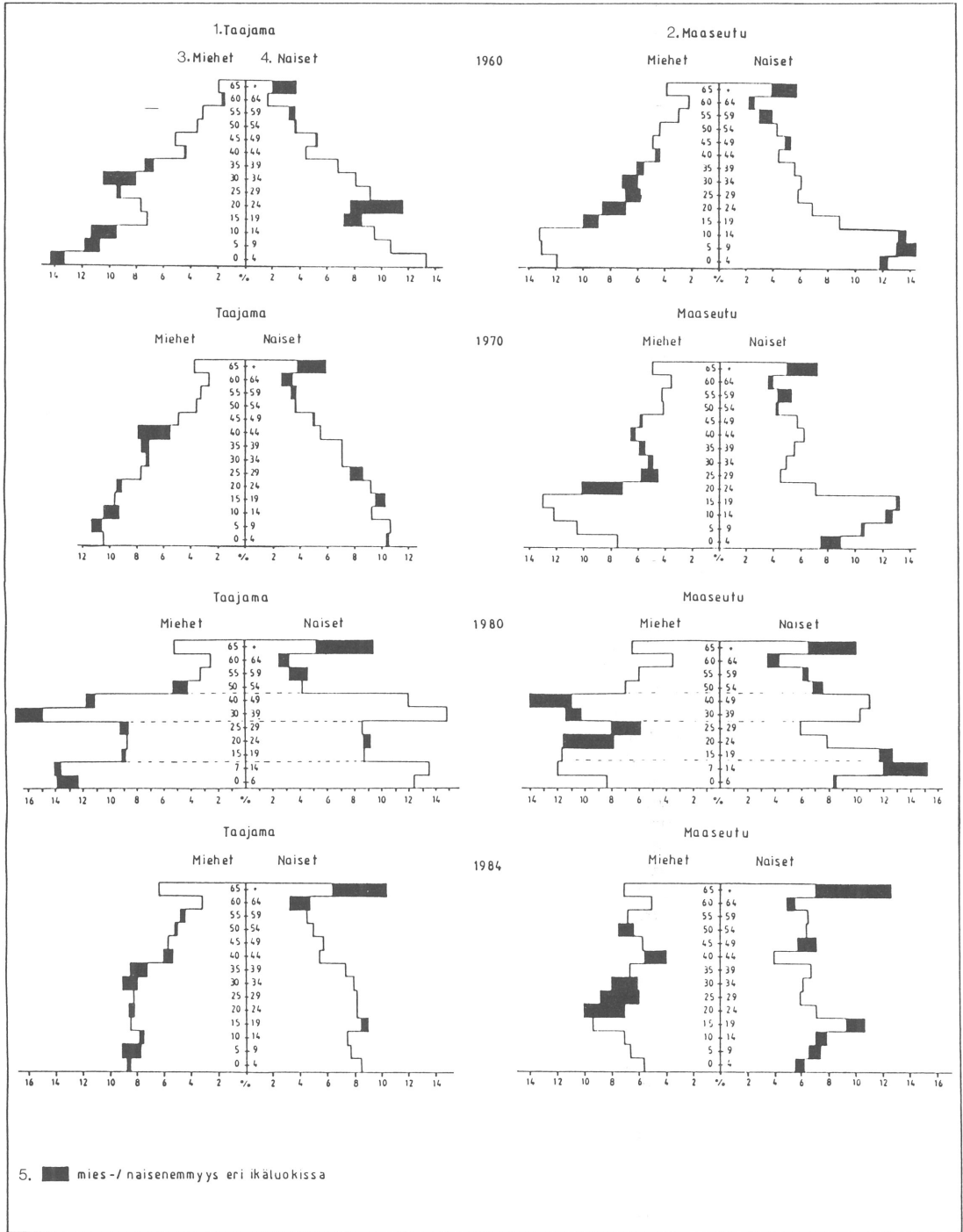
(1) Elinkeinoala	1960		1970		1975		1980	
	(2) Kunta %	(3) MS %	Kunta %	MS %	Kunta %	MS %	Kunta %	MS %
(4) Maa- ja metsätal.	72.6	84.7	55.2	72.3	41.1	57.9	29.8	50.1
(5) Teollisuus	3.4	1.7	4.6	2.7	5.0	3.4	7.6	4.7
(6) Rakennustoiminta	5.1	3.2	7.7	5.4	12.6	14.7	16.0	15.6
(7) Palvelut	18.9	10.4	31.5	18.5	39.3	22.8	41.5	23.6
(8) Tuntematon	0.0	0.0	1.0	1.1	2.0	1.2	5.1	6.0
(9) ATV yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(10) N	6273	5130	5463	3868	5339	2951	5673	2735

MS) maaseutu

Kuva 2. Kumulatiiviset kartat ja Lorenz-diagrammit Kuhmon väestön alueellisesta sijoittumisesta vuosina 1970 ja 1980.

Fig. 2. Cumulative maps and Lorenz-diagrams depicting the areal distribution of population of Kuhmo in 1970 and 1980.

Kuva 3. Kuhmon taajama- ja maaseutuväestön ikä- ja sukupuolirakenne vuosina 1960, 1970, 1980 ja 1984. Fig. 3. Populations of the locality and the countryside of Kuhmo by age and sex structures in 1960, 1970, 1980 and 1984. 1. locality; 2. countryside; 3. men; 4. women; 5. excess of males or females in each age class.

Kuhmossa on tapahtunut merkittävä elinkeinorakenteen muutos, mikä on ilmennyt huomattavana maataloudesta luopumisena (taulukko 1). Lisäksi erityisen heikosti kehittynyt sektori on ollut teollisuus. Kuhmon viimeaikaiseen kehitykseen on vaikuttanut oleellisesti Kostamustyömaa. Seuraavassa asetelmassa esitetään joulukuussa 1980 Kostamuksessa työssä olleiden osuus kunkin Kainuun kunnan *rakennustoiminnan* atv:stä:

Kunta	%
Kajaani	14.8
Hyrnsalmi	44.2
Kuhmo	52.9
Paltamo	15.9
Puolanka	16.2
Ristijärvi	23.9
Sotkamo	12.1
Suomussalmi	28.3
Vaala	1.5
Vuolijoki	4.8
Kainuu	25.0

Asetelmasta ilmenee, että projekti on työllistänyt suhteessa eniten Kuhmon rakennustoiminnan atv:ä. Kostamuksella on ollut myös negatiivista vaikutusta Kuhmon ja yleensä Kainuun elinkeinorakenteeseen. Rakennustyövoiman määrä on kasvanut niin voimakkaasti, että maakunnan elinkeinorakenne on vääristynyt (Kainuun seutukaavaliitto 1985: 10, 24). Töiden loputtua Kostamuksessa on lähtömuutto lisääntynyt merkittävästi.

Kuhmon muuttoliikkeen kehitys

1950/1960-lukujen vaihteessa muutto Kuhmosta suuntautui sekä läheisille että etäisille alueille (kuva 4). Tällöin etenkin Pohjois-Karjalan, Hämeen ja Uudenmaan läänin vetovoima, joka ilmeni lähinnä muuttoliikkeenä Helsinkiin, alkoi näkyä muuttotappiona Kuhmossa.

Vuonna 1963 maatalous eli vielä ekspansiivista kautta, jolloin muutto syrjäkyliltä Kuhmon ulkopuolelle oli vielä vähäistä. Kuhmon syrjäkyliltä muutettiin lähinnä Kainuuseen, kun taas keskuskylän muuttovirta suuntautui yleisemmin Kainuun ulkopuolelle. Tällöin keskuskylän muuttotase oli varsin tappiollinen, johtuen epätasapainoisesta muuttovirrasta Kuopion ja Uudenmaan

läänin suhteen. Kuhmosta ei muutettu ulkomaille vuonna 1963.

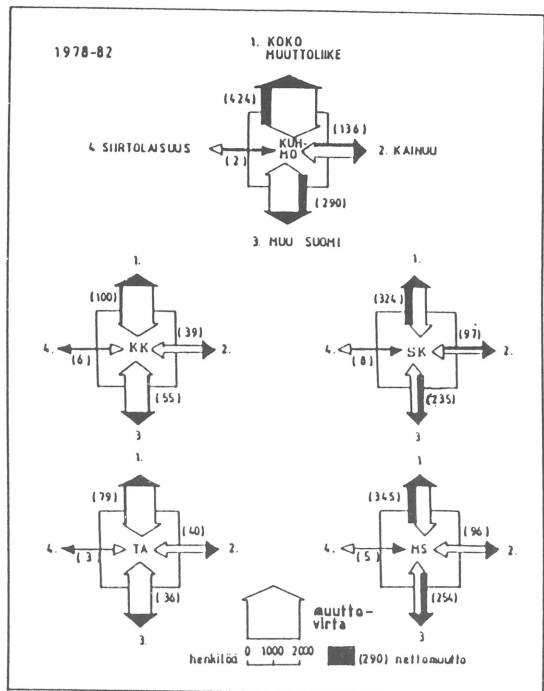
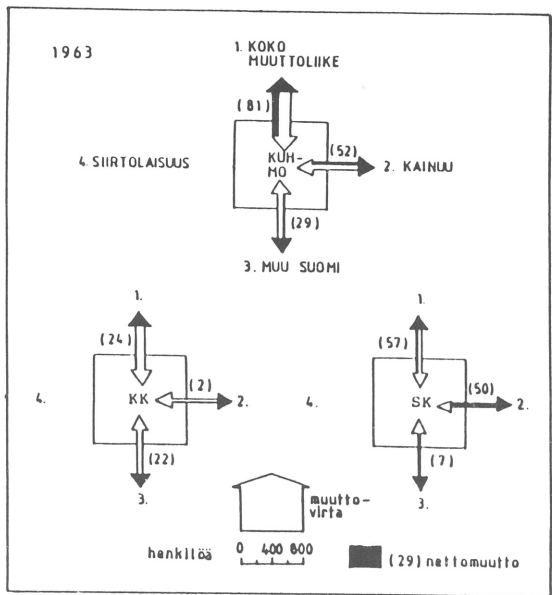
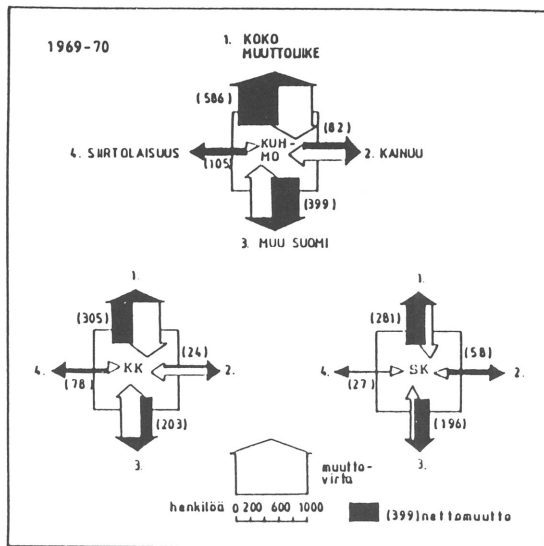
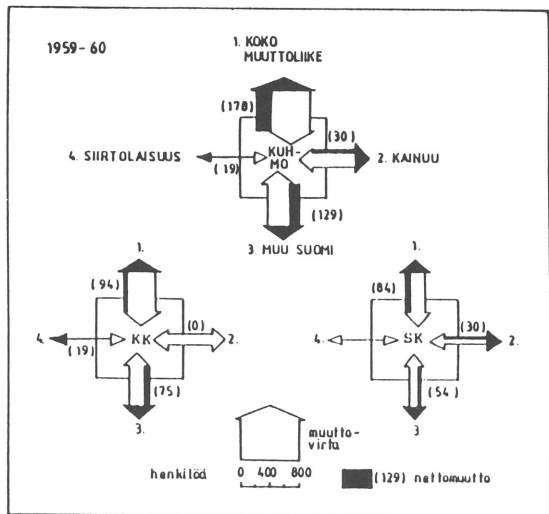
Voimakas muuttovirta suuntautui 1960/1970-lukujen taitteessa Kuhmosta Etelä-Suomeen. Lisäksi Kuhmon siirtolaisuus oli huomattavan tappiollinen: etenkin Kuhmon keskuskylältä muutettiin ulkomaille, etupäässä Ruotsiin. Myös syrjäkyliltä muutettiin nyt useammin kuntarajojen ulkopuolelle kuin kunnan sisällä keskuskylään. Aikaisemmin tilanne oli päinvastainen.

Ajanjaksona 1978—82 Kuhmon kokonaisuuttotase oli varsin tappiollinen. Muutto suuntautui etupäässä Uudenmaan läänin, Pohjois-Pohjanmaalle ja Kainuussa Kajaaniin. Siirtolaisuuden suhteen Kuhmon muuttotase oli kuitenkin voitollinen, kuten myös vuonna 1984. Muilta osin Kuhmo koki negatiivisen kehityksen muuttoliikkeen osalta vuonna 1984, jolloin voimakas muuttovirta suuntautui etenkin Uudenmaan läänin.

Kuhmon sisäinen muutto oli vilkkaimmillaan vuonna 1959 (taulukko 2), jolloin sen osuus oli lähes puolet koko kunnan muuttoliikkeestä. Muutto suuntautui etupäässä syrjäkyliltä keskuskylälle. 1960/1970-lukujen vaihteessa kunnan sisällä tapahtunut muutto oli sen sijaan huomattavasti vähäisempää kuin 10 vuotta aikaisemmin. Viime vuosina sisäisen muuton määrä on pysynyt suhteellisen vakiintuneella tasolla. Muutto maaseudulta taajamaan on ollut vallitseva pitkällä aikavälillä. Kuitenkin päinvastainen muutto on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 1982 vuoteen 1984.

Kunnan sisäisen muuton todellinen määrä on huomattavan suuri, kun lukuihin otetaan mukaan maarekisterikylien sisällä tapahtunut muutto. Tarkastelu koskee 1970/1980-luvun vaihteen vuosia, koska niiltä oli saatavissa monipuolista tutkimusmateriaalia. Sisäisen muuton osuus kunnan koko muuttoliikkeestä on ollut yli 60 %. Sen sijaan maarekisterikylien välisen muuton osuus on ollut vain noin kolmannes. Loput kaksi kolmannesta on käsittänyt maarekisterikylien sisäisen muuttoliikkeen, josta valtaosa on tapahtunut Kuhmon taajaman sisällä.

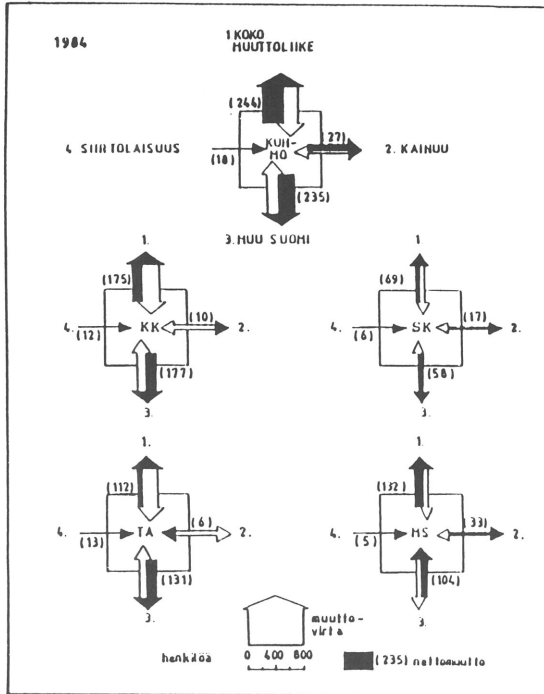
Analysoitaessa muuttotappion osuutta kutakin ajanjaksoa kuvaavan väkiluvun suhteen alueella havaitaan, että painopistealueet ovat selvästi vaihdelleet eri ajanjaksoina (kuva 5). Muuttotappio sekä sisäisessä että ulkoisessa muuttoliikkeessä on luokiteltu voimakkaaksi, mikäli muuttotappion osuus alueen väkiluvusta on ollut huomattavasti korkeampi kuin kunnassa keskimäärin. 1950/1960-lukujen vaihteessa ja 1960-luvun alussa kunnan reuna-alueet menettivät väkilukuunsa nähden eniten väestöä sekä kunnan sisäi-

sessä että ulkoisessa muutossa. Kymmenen vuotta myöhemmin myös kunnan keskiosan alueet alkoivat kokea merkittäviä väestötappioita muuttoliikkeen osalta. 1970/1980-lukujen taitteessa suurimmat suhteelliset muuttotappiot kohdistuivat laajaan vyöhykkeeseen kunnan itäosassa. Vuonna 1984 painopiste siirtyi jälleen kunnan reunaosiin, etenkin Kuumuun. Kokonaisuutena muuttoliikkeestä johtuva väestön väheneminen

on siten pitkällä aikavälillä kohdistunut varsin tasaisesti eri alueille. Samoin yhtäaikaisen negatiivisen sisäisen ja ulkoisen muuttotaseen alueet ovat vaihdelleet suhteellisen tasaisesti eri ajanjaksoina Kuhmossa.

Ominaisuuksiltaan muuttajat, sekä kunnasta että kuntaanmuutossa, ovat yleisimmin olleet nuoria naimattomia naisia, jotka ovat muuttaneet yksin. Lisäksi he ovat edustaneet usein kau-

Kuva 4. Kuhmon muuttotaseet Kainuun, muun Suomen ja siirtolaisuuden suhteen vuosina 1959—60, 1963, 1969—70, 1978—82 ja 1984. KK = keskuskylä, SK = syrjäkylät, TA = taajama, MS = maaseutu.

Fig. 4. The migration balance of Kuhmo with regard to Kainuu, the rest of Finland and emigration in 1959—60, 1963, 1969—70, 1978—82 and 1984. KK = central village, SK = remote villages, TA = locality, MS = countryside, 1 = total migration, 2 = Kainuu, 3 = the rest of Finland, 4 = emigration.

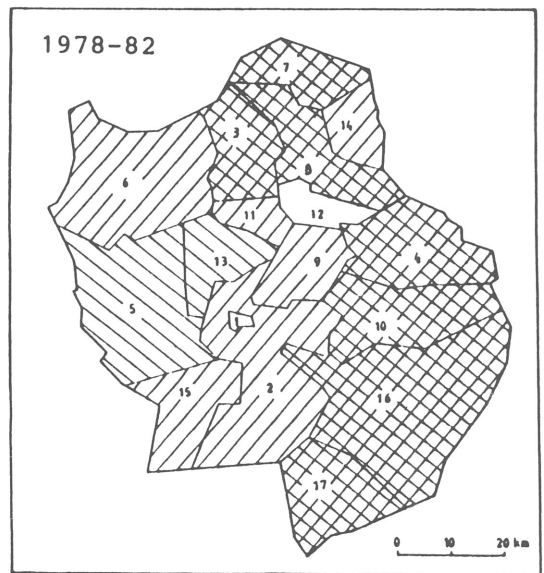
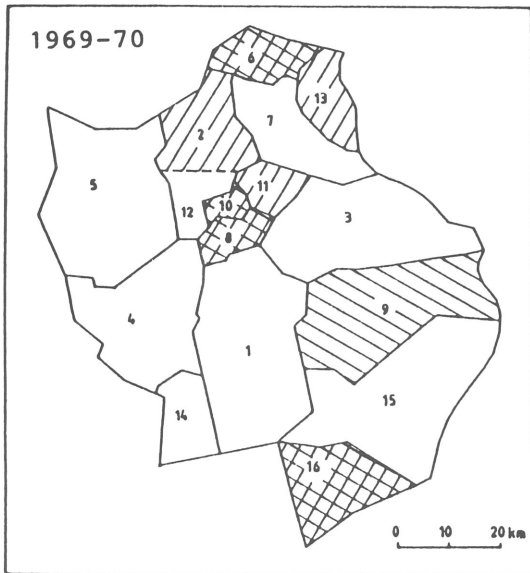
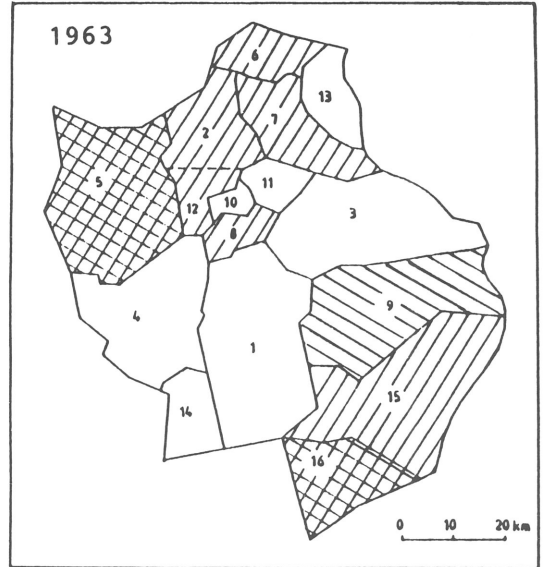
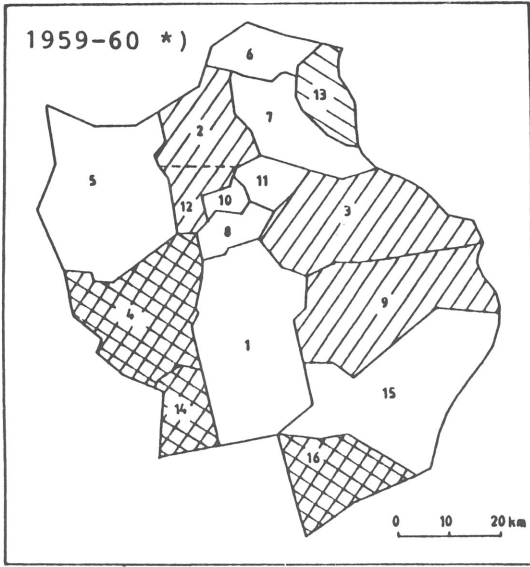
pallista alaa tai olleet ammatissa toimimattomia, esimerkiksi opiskelijoita (muuttajan muotokuva). Siirtolaisuudessa sen sijaan miesten osuus muuttaneista on ollut suurempi kuin naisten. Kunnan sisällä muuttaneiden ominaisuudet ovat vastanneet edellä kuvattua muuttajan muotokuvaa. Ajanjaksona 1969—70 syrjäkyliltä keskuskylälle muuttaneissa oli kuitenkin maa- ja metsätalouden työntekijöitä varsin usein. Lisäksi viime vuosina maaseudulta taajamaan suuntautuneessa muutossa muuttajan keski-ikä on merkittävästi kohonnut. Kun ajanjaksona 1978—82 keski-ikä oli 28.1 vuotta, niin 1984 se oli peräti 34.5 vuotta. Päinvastainen kehitys on tapahtunut muutosta taajamasta maaseudulle.

Kuhmon sisäisen muuttoliikkeen kehityksessä on havaittavissa yhteyksiä elinvaihekehitykseen. Yksinäisiä nuoria on hakeutunut keskusalueille, jolloin mahdollisina muuton syinä ovat voineet olla opiskelun aloittaminen tai siirtyminen työelämään. Sen sijaan lapsiperheitä on muuttanut keskustasta pois, jolloin muuttoon ovat saattaneet vaikuttaa asuinympäristölliset tekijät. Vanhusten jäädessä yksin, etenkin eläkkeelle siirtymisvaiheessaan, he ovat muuttaneet keskustaan lähemmäksi päivittäis-, sosiaali- ja terveystalvuluja. Lisäksi on ilmennyt yksinäisten vanhusten muuttoa taajamasta maaseutumaiseen ympäris-

töön (ks. myös Lindgren 1982: 206—209, Syrjänen 1982: 216, Naukkarinen 1983: 37).

Aikaisemmin esitetyn tutkimustehtävän mukaan oli oletettu vanhusten osuuden kasvavan etenkin maaseudulta taajamaan suuntautuvassa muutossa. Perusteluna oli esitetty näkemys, jonka mukaan menneinä vuosina nimenomaan nuori väki muutti syrjäkyliltä keskuksiin, kun taas jäljelle jääneet vanhuksset olisivat seuraava huomattava muuton kohderyhmä. Tehtävän asettelu mukainen kehitys toteutui siinä määrin, että syrjäkyläien väestömenetykset kohdistuivat aluksi nuoriin ikäryhmiin, kun taas viime vuosina vanhempien ikäryhmien osuus on varsin merkittävästi kasvanut juuri maaseudulta taajamaan suuntautuneessa muutossa. Vanhusten (yli 64-vuotiaiden) osuus siten lähes kaksinkertaistui ajanjaksosta 1978—82 vuoteen 1984.

Myös muuttoliikkeen suuntautumisessa havaitut vaihtelut eri ajanjaksoina toteutuivat pääosin asetetun tutkimustehtävän mukaisesti. 1950/1960-lukujen vaihteessa syrjäkyliltä muutettiin etupäässä läheisille alueille, kun taas 1960/1970-lukujen taitteessa muutto kohdistui kauemmas, jopa ulkomaille. Viime vuosina maaseudun menettäessä lisääntyvässä määrin vanhoja ihmisiä, on muutto suuntautunut lähinnä oman kunnan keskustaaajamaan. Kostamus-työmaan päätyttyä

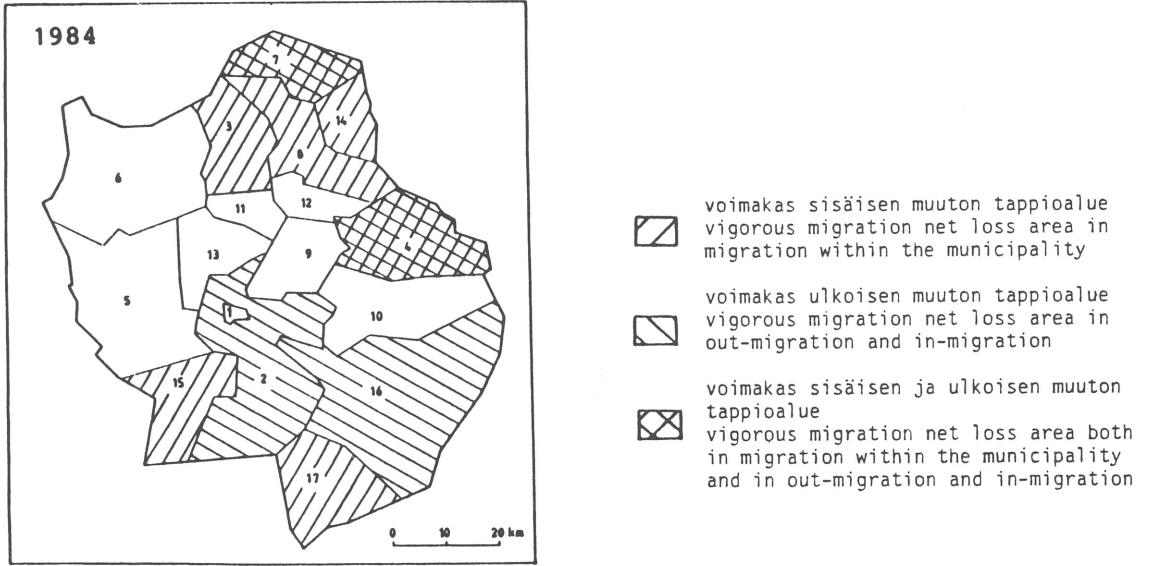

on kunnastamuutto kuitenkin jälleen lisääntynyt. Muutto on kohdistunut etenkin nuoriin ikäryhmiin.

Muuttoliikkeen, lähinnä pitkän matkan muuttojen ja työllisyysilanteen välisistä yhteyksistä todetaan, että aikaisemmin korostui varsin selvästi työttömyyden vaikutus lähtömuuton määrään (kuva 6). 1970-luvun puolivälissä työttömyysluvat kohosivat kuitenkin kaikkialla Suomessa korkealle tasolle. Yleisen laman takia ei lähtömuu-

tossa tapahtunut vastaavaa kehitystä. Tämän seurauksena työttömät jäivät usein kotiseudulle. Lisäksi Kostamus-projektin toteutuminen vaikutti omalta osaltaan kuhmolaisten paikalla pysymiseen. Sen sijaan vuonna 1984 Kostamusurakan päättymisen jälkeen ovat työttömyys ja lähtömuutto lisääntyneet huomattavasti.

Perinteisesti maa- ja metsätalous ovat liittyneet kiinteästi toisiinsa siten, että metsätalous on ollut merkittävä sivuansiolähde maataloille. Sitten-

Kuva 5. Kuhmon muuttoliikkeessä ilmenevät voimakkaan sisäisen ja ulkoisen muuton tappioalueet vuosina 1959—60, 1963, 1969—70, 1978—82 ja 1984. Alueet 1—16 ja 1—17 kuten kuvassa 1.

* kunnan sisäisen muuton tiedot vain vuodelta 1959.

Fig. 5. The vigorous loss areas of migration within Kuhmo and the same according to the migration balance of in-migration and out-migration in 1959—60, 1963, 1969—70, 1978—82 and 1984. Areas 1—16 and 1—17 as in Fig. 1.

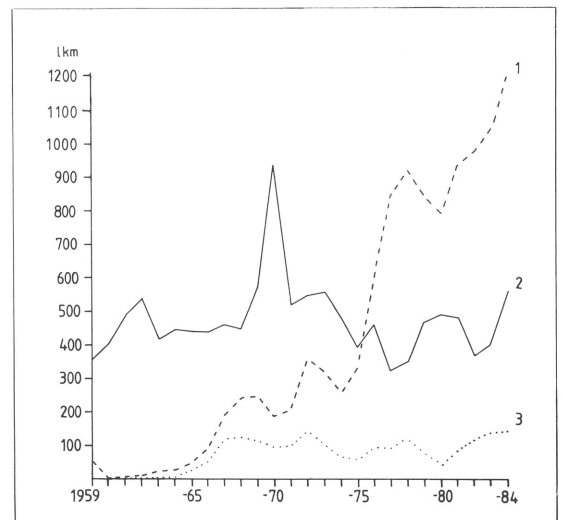
* information about migration within the municipality only from 1959.

min kehitys on ollut kuitenkin huomattavan negatiivinen johtuen metsätalouden koneellistumisesta ja metsätyövoiman muuttumisesta vähitellen ympärivuotiseksi ammattityövoimaksi. Tapahtunut kehitys vähensi ratkaisevasti maatalo-

jen kausiluontoisia työtilaisuuksia. Koska niiden tilalle ei ollut maaseudulla eikä usein omassa kunnassakaan korvaavia työpaikkoja, oli seurauksena pakkomuutto (ks. Häkkilä 1985 a: 23—25, 1985 b: 8—11.)

Kuva 6. Kuhmon työttömyyden ja lähtömuuton kehitys ajanjaksona 1959—84. 1 = työttömyys, 2 = lähtömuutto, 3 = maa- ja metsätalouden työttömät (Lähteet SVT VI A. Väestönmuutokset kunnittain, vuodet 1959—83, Tilastokeskus 1978, 1985, SVT XL: 9, Kajaanin työvoimapiirin tilannekatsaukset).

Fig. 6. The development of unemployment and out-migration in Kuhmo 1959—84. 1 = unemployment, 2 = out-migration, 3 = unemployed in agriculture and forestry (Sources: SVT VI A. Vital statistics by municipality, years 1959—83, Central Statistical Office 1978, 1985, SVT XL: 9, Kajaanin työvoimapiirin tilannekatsaukset).

Taulukko 2. Kuhmon sisäisen muuton määrällinen kehitys erikseen koko kunnan, keskuskylän, syrjäkylien, taajaman ja maaseudun suhteen vuosina 1959, 1963, 1960—70, 1978—82 ja 1984.

Table 2. The development of migration within Kuhmo according to the whole municipality, the central village, the remote villages, the locality and the countryside in 1959, 1963, 1969—70, 1978—82 and 1984.

(1) year; (2) migration within Kuhmo; (3) proportion of migration within Kuhmo from total migration; (4) migration from the central village to the remote villages; (5) migration from the remote villages to the central village; (6) migration within the remote villages; (7) migration within the central village; (8) migration from the locality to the countryside; (9) migration from the countryside to the locality; (10) migration within the countryside.

*) migration between the school districts in the area of the central village.

(1) Vuosi	(2) Sisäinen muutto	(3) Sisäinen muutto/koko muuttoliike	(4) KK→SK		(5) SK→KK		(6) SK:n sisäi- nen muutto		(7) KK:n sisäi- nen muutto*		(8) TA→MS		(9) MS→TA		(10) MS:n sisäi- nen muutto	
			abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1959	530	47.4	116	21.9	281	53.0	133	25.1	—	—	—	—	—	—	—	—
1963	233	37.5	56	24.0	129	55.4	48	20.6	—	—	—	—	—	—	—	—
1969	266	26.9	73	27.5	149	56.0	44	16.5	—	—	—	—	—	—	—	—
1970	228	21.9	48	21.1	130	57.0	50	21.9	—	—	—	—	—	—	—	—
1978	425	34.9	53	12.5	256	60.2	57	13.4	59	13.9	58	13.6	282	66.4	85	20.0
1979	386	32.6	53	13.8	224	58.0	19	4.9	90	23.3	79	20.5	286	74.1	21	5.4
1980	432	37.9	84	19.4	218	50.5	47	10.9	83	19.2	90	20.8	291	67.4	51	11.8
1981	486	37.4	77	15.9	262	53.9	57	11.7	90	18.5	79	16.3	313	64.4	94	19.3
1982	356	34.4	75	21.1	168	47.2	44	12.3	69	19.4	78	21.9	226	63.5	52	14.6
1984	481	37.2	120	24.9	203	42.2	36	7.5	122	25.4	151	31.4	231	48.0	99	20.6

*) alueeseen sisältyvien koulupiirien välinen muuttoliike

KK) keskuskylä

SK) syrjäkylät

TA) taajama

MS) maaseutu

Asumisen vaikutuksista lähinnä lyhyen matkan muuttoihin todetaan, että rakentaminen taajan lievealueelle on lisääntynyt Kuhmossa ja siten muutto maaseutumaiseen elinympäristöön on kasvanut. Tämä ns. asumismuutto on tavoitemuuttoa, johon ei liity työpaikan vaihtoa. Sen sijaan varsinaiselle maaseudulle muuttavat palaavat usein takaisin alkutuotantoon tai heillä on liikkuva ammatti (ks. Ridell 1985: 7—8). Tarkasteltaessa vielä muuttola asutustiloilta suhteessa vapaasti muodostettuihin tiloihin todetaan, että muutto asutustiloilta on ollut hieman yleisempää kuin vapaasti muodostetuilta tiloilta. Sen sijaan arviot tulevasta mahdollisesta muutosta ovat olleet yleisempiä vapaasti muodostetuilla tiloilla kuin asutustiloilla.

Lopuksi

Kuhmon muuttoliikkeestä esitetään lopuksi dynaaminen mallirakennelma, jossa muuttoliikkeen pääpiirteet yhdistetään yleiseen kehitykseen ja keskeisiin taustaolosuhteisiin (kuva 7). Mallissa on erotettu toisistaan ulkoinen ja sisäinen muuttoliike. Pohdittaessa Kuhmon muuttoliikkeen tulevaa kehitystä kunnan rajat ylittävän muuttoliikkeen suhteen voidaan todeta, että työpaikan saamisesta ja ammatissa etenemisestä johtuva pakkomuutto näyttää säilyvän edelleen huomattavana osana muuttoliikettä (vrt. Rannikko 1982: 82, Siuruainen 1983: 89). Kehityslinja on huomioitu mallissa tulevaisuuden negatiivisena vaihtoehtona.

Kunnan sisäisessä muutossa asuin ympäristön merkitys muutos motiivina tulee ilmeisesti kasvamaan. Hautamäki (1984: 86—89) näkee kinn maaseudun kehityksessä mahdollisen »uuden nousun», jonka perusteluina hän esittää mm. ihmisten asenteissa tapahtuneita muutoksia. Nykyisin arvostetaan yhä enemmän elämän laadullisia tekijöitä, joiden suhteen maaseutu on kaupunkia paremmassa asemassa. Tällöin etenkin ympäristölliset tekijät ovat saaneet uuden merkityksen (ks. Komiteanmietintö 1983: 41). Tämän tyyppinen kehityslinja on mallissa huomioitu positiivisena vaihtoehtona. Poismuuttoa kuitenkin yhä tapahtuu ja se koskettaa etupäässä nuoria ihmisiä. Maaseudun väestömäärän tason säilyttämisen perustaksi olisikin kehitettävä mm. asumiseen ja työhön liittyviä tekijöitä, kuten sivuan-siomahdollisuuksia.

Tärkeää on vielä todeta, että Tilastokeskuksen tekemän ennusteen mukaan maassamuuton oletetaan vähenevän vuoteen 2000 mennessä se-

kä absoluuttisesti että suhteellisesti. Taustatekijöinä vaikuttaisivat mm. kiinteän asuinpaikan arvostus ja jatkuvuuden preferointi sosiaalisissa suhteissa (ks. Rannikko 1982: 79, Söderling 1983: 394—395).

KIRJALLISUUS

- Hautamäki, Lauri (1984). Maaseudun kehitys ja omaisuus. Tutkimus maaseudun kehitystekijöistä ja uuden kehittämissinjan hahmottamisesta. *Sisäasiainministeriö, Aluepoliittinen osasto. Aluepoliittisia selvityksiä* 1: 1984. Helsinki. 97 s.
- Häkkilä, Matti (1985 a). Kainuun maatilatalouden ja maaseudun kehityksestä. Kainuun seutukaavaliitto (toim.): Kainuun 6. tieteen päivä. *Kainuun seutukaavaliitto, Julkaisu II: 87, 22—43*, Kajaani.
- Häkkilä, Matti (1985 b). Maa- ja metsätalouden välisen suhteen muutokset ja maaseudun kehitys; esimerkki Kainuusta. Aho, Seppo (toim.): Pohjois-Suomen tutkimus ja tulevaisuus. *Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos C* 61, 34—47, Oulu.
- Jussila, Jouko & Heleena Luusua-Korhonen (1980). Muuttoliiketyöryhmän raportti. Aho, Seppo (toim.): Lappiseminaari, osa III. Luonto ja ihminen — työ ja kulttuuri. *Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos C* 23, 94—100, Oulu.
- Kainuun seutukaavaliitto (1985). Kainuun rakennustoiminnan työllisyys. *Kainuun seutukaavaliitto*. Kajaani.
- Kajaanin työvoimapiiri. *Kajaanin työvoimapiirin tilannekatsaukset eri vuosilta*. Kajaani.
- Komiteanmietintö 1983: 41. *Maaseudun kehittämismikunnan mietintö II*. Helsinki.
- Kuntasuunnittelutoimikunta (1980). *Kuhmon kuntasuunnitelma, toteuttamisosa vuosiksi 1980—1984*. Kuhmo.
- Kuntasuunnittelutoimikunta (1982). *Kuhmon kuntasuunnitelma, toteuttamisosa vuoksiksi 1982—1986*. Kuhmo.
- Lindgren, Jarl (1982). Vanhukset ja maassamuutto. Koivukangas, Olavi, Kai Lindström & Raimo Narjus (toim.): Muuttoliikesymposium 1980. *Siirtolaisuusinstituutti, Siirtolaisuustutkimuksia A* 8, 206—210, Turku.
- Myrskylä, Pekka (1978). Maassamuutto sekä Suomen ja Ruotsin välinen muuttoliike 1950—1975. *Tilastokeskus, Tutkimuksia N:o* 48. Helsinki.
- Naukkarinen, Arvo (1969). Population Development in Northern Finland 1950—65. *Nordia* 1969: n:o 8. Oulu. 149 s.
- Naukkarinen, Arvo (1981). Effects of commune-internal migration in Finland on the spatial distribution of population and on dwelling house utilization. *Fennia* 159: 1, 165—171. Helsinki.
- Naukkarinen, Arvo (1983). Pohjois-suomalaisesta muuttoliikkeestä eräiden yhteiskunnallisten ja alueellisten kehitysnäkymien valossa. Melkas, Jussi

- (toim.): Pohjoissuomalaisesta ihmisestä. *Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos C* 50, 33—38, Oulu.
- Rannikko, Pertti (1982). Muuttoliikkeen syiden tutkimisesta. Koivukangas, Olavi, Kai Lindström & Raimo Narjus (toim.): Muuttoliikesymposium 1980. *Siirtolaisuusinstituutti, Siirtolaisuustutkimuksia A* 8, 69—87, Turku.
- Ridell, Seija (1985). Kuhmo kehittää taajamaa ja perukoita. *Suomen Kunnat* 1985: 16, 6—9.
- Siuruainen, Eino (1983). Maaseudun yritteliäisyyden esteet ja mahdollisuudet. Melkas, Jussi (toim.): Pohjoissuomalaisesta ihmisestä. *Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos C* 50, 87—94, Oulu.
- SVT = Suomen Virallinen Tilasto VI A. Väestönmuutokset kunnittain, vuodet 1959—83. Tilastokeskus. Helsinki.
- SVT XL: 9 (1985). *Työvoimatutkimuksen aikasarjat 1976—1984*. Tilastokeskus. Helsinki.
- Syrjänen, Olavi (1982). Aluerakenteen kehittäminen ja palvelujen saavutettavuus valtakunnantasolla. Koivukangas, Olavi, Kai Lindström & Raimo Narjus (toim.): Muuttoliikesymposium 1980. *Siirtolaisuusinstituutti, Siirtolaisuustutkimuksia A* 8, 215—219, Turku.
- Söderling, Ismo (1983). Maassamuutto ja muuttovirrat. Vuosina 1977—78 kunnasta toiseen muuttaneiden elinolosuhdetutkimus. *Siirtolaisuusinstituutti, Siirtolaisuustutkimuksia A* 11. Turku. 430 s.
- Tauriainen, Juhani & Samuli Koivula (1973). Maaseudun väestökatoalueiden olot ja ongelmat. *Suomen itsenäisyyden juhluvuoden 1967 rahasto (SITRA), Sosiaali- ja terveysministeriön sosiaalipoliittinen tutkimuslaitos, Sarja B N:o 9*. Helsinki.
- Tilastokeskus (1978). *Tilastollisia tiedonantoja N:o 61*. Työvoimatiedustelu. Työvoimatiedustelun tuloksia vuosilta 1959—1975. Helsinki.
- Tilastokeskus (1985). *Väestönmuutosten ennakkotietoja vuodelta 1984*. Helsinki.